

TERRITORIS AMB DISCURS, TERRITORIS AMB CULTURA

Joan Romero

Quan passe un temps prudencial i puguem disposar de la necessària perspectiva, la societat espanyola en general i la valenciana en particular comprovaran amb més claredat les conseqüències presents i futures d'una dècada de desmesura i desgovern territorial. Conseqüències a diversos nivells, des de les relacionades amb l'excessiva dependència de l'activitat econòmica i l'ocupació en el sector de la construcció residencial, fins a la desaparició irreversible de referents de la nostra història i cultura col·lectives.

Ha estat una dècada en què s'ha creat molta ocupació, encara que amb escàs valor afegit, i s'han despertat moltes expectatives. Una dècada en què la «il·lusió monetària» i la sensació de prosperitat va impregnar amplis sectors socials. Però amb efectes negatius, tal vegada no desitjats o no previstos, en matèria territorial i ambiental. S'ha registrat un consum abusiu i desordenat d'energia, sòl i aigua. S'ha produït un molt notable increment del cost de serveis i de gestió de residus. S'han establert les bases d'un dualisme territorial i social, amb

**«EN L'ÚLTIMA DÈCADA
S'HA PRODUÏT LA MÉS
INTENSA DEGRADACIÓ
I CANALITZACIÓ DE
REFERENTS IDENTITARIS
I PAISATGÍSTICS
DE LA NOSTRA HISTÒRIA
MÉS RECENT»**

l'emergència fins i tot de «ciutats tancades», que res tenen a veure amb la tradició de ciutat mediterrània. S'ha exacerbat la mobilitat... Però, sobretot, s'ha produït la més intensa degradació i canalització de referents identitaris i paisatgístics de la nostra història més recent. La «UrBanalización» del nostre territori, en paraules de Francesc Muñoz, o la creació de «territoris sense discurs», que diria Joan Nogué, són una manera ade-

quada de resumir processos presidits per la saturació i la pèrdua de qualitat territorial i per la consolidació de models de dispersió residencial que ben bé podrien definir-se com «no-llocs» o «no-ciutats».

Les conseqüències socials, culturals i polítiques no han estat menors. En la passada dècada s'han consolidat una difusa opacitat i una permissiva complicitat entre amplis sectors socials participants del joc «tots guanyem». Un joc amb molts riscos, perquè ha propiciat la corrupció política i administrativa i el debilitament de «protocols» bàsics de l'Estat de dret, amb la consegüent pèrdua de confiança en el funcionament del sistema democrà-

© Fotos article: Miguel Lorenzo

En la fotografia, platja de la Malvarossa, amb les grues de construcció trencant l'horitzó.

tic i fins i tot amb un notable deteriorament de la imatge exterior d'Espanya. En definitiva, una dècada que ha estat presidida per la «corrupció de l'urbanisme», en encertada frase del professor Fernando Gaja.

Però alguna cosa ha començat a canviar. Fins i tot abans que el cicle econòmic anunciara un alentiment de la construcció residencial, ja hi havia veus que expressaven desconcert i descontentament amb les formes i amb el fons d'un procés desbocat que no anunciava un bon final. Primer veus minoritàries, més tard en forma de col·lectius en «defensa del territori», finalment en forma de moviments que eren expressions més àmplies que no pretenien dir «aquí no», sinó «així no» i, sobretot, no amb aquestes conseqüències irreversibles per a les meues referències culturals i històriques.

I és a partir d'aquestes expressions des d'on poden construir-se discursos consistents que anteposen la cultura, la història i la memòria col·lectiva davant qualsevol altra opció que persegueix el benefici immediat. Discursos positius, propositius i participats per una ciutadania que ha d'estar implicada i comprendre que quan un territori o un paisatge irrepetible es perd, desapareix una part de la seua història i de la seua cultura. Ha d'aconseguir-se que aquesta forma de pensar ocupe el centre de l'imaginari col·lectiu. Els pobles més cultes d'Europa ho han aconseguit. I el nostre no té per què ser una excepció. Perquè aquest és, sobretot, un problema cultural, que desborda àmpliament expressions polítiques i límits administratius. I és des d'ací, des del treball que faça possible que els contextos canvien (els contextos són molt més importants que els textos legals i els plans) des d'on serà possible aconseguir canviar la percepció majoritària d'un poble en relació amb la utilització dels seus recursos o del seu paisatge com a cultura i bé públic.

Els pobles més cultes d'Europa han aconseguit que de manera àmplia es participe d'una cultura territorial molt diferent de la que ha prevalgut a Espanya. Sempre d'acord amb una seqüència molt semblant: en primer lloc, la comunitat científica alerta sobre pràctiques i situacions indesitjables o insostenibles, posteriorment els mitjans de comunicació se'n fan ressò, finalment amplis sectors de la ciutadania ho incorporen com a problema o com a repte col·lectiu, i finalment aquesta percepció majoritària acaba amerant les polítiques públiques. Nosaltres som ara a l'inici del procés. Molts paisatges culturals ja seran irrecuperables, però molts altres es podran mantenir intactes. I les males pràctiques deixaran de ser aplaudides (i de rebre suport en eleccions) per a ser sancionades per la majoria de la població. ☺

Joan Romero. Catedràtic de Geografia Humana i director de l'Institut Interuniversitari de Desenvolupament Local en la Universitat de València.